

College voor Toetsen en Examens

RUSSISCHE TAAL EN LITERATUUR HAVO

**VAKINFORMATIE
STAATSEXAMENS 2023**

Versie: 1 april 2022

De vakinformatie is vastgesteld door het College voor Toetsen en Examens (CvTE). Het CvTE is verantwoordelijk voor de afname van de staatsexamens voortgezet onderwijs en draagt zorg voor de kwaliteit en het niveau van de examens.

De Dienst Uitvoering Onderwijs (DUO) is belast met de praktische uitvoering en organisatie van de staatsexamens. Met vragen over deze vakinformatie kun je contact opnemen met de afdeling Examendiensten van DUO: (050) 599 89 33 of staatsexamens@duo.nl.

INHOUD

1	INLEIDENDE OPMERKINGEN	4
2	EXAMENPROGRAMMA	4
3	CENTRAAL EXAMEN	4
4	COLLEGE-EXAMEN	5
4.1	SCHRIFTELIJK COLLEGE-EXAMEN	5
4.2	MONDELING COLLEGE-EXAMEN	5
5	BEREKENING EINDCIJFER	6
	BIJLAGE 1 BESCHRIJVING EXAMENSTOF	7
	BIJLAGE 2 PRESENTATIE	9
	BIJLAGE 3 LITERATUURDOSSIER	10
	BIJLAGE 4 VOORBLAD	11
	BIJLAGE 5 KEUZELIJST	12

1 INLEIDENDE OPMERKINGEN

- Het staatsexamen Russische taal en literatuur havo heeft drie onderdelen: een centraal examen (paragraaf 3), een schriftelijk college-examen (paragraaf 4.1) en een mondeling college-examen (paragraaf 4.2).
- Je moet je literaturofficeel op papier, in tweevoud, vóór 1 april 2023, opsturen naar DUO (zie Bijlage 4).
- Voor het mondeling college-examen moet je thuis een presentatie in het Russisch voorbereiden en hiervoor een poster meebrengen naar het examen.
- In het document 'Toegestane hulpmiddelen' (onder [Vakinformatie voor het staatsexamen](#) op de site van DUO) staat vermeld welke hulpmiddelen je zelf voor het examen moet meenemen.
- Je kunt je voorbereiden met behulp van een lesmethode.
- Oefenmateriaal voor het examen staat op site van DUO onder [Oefenen voor het staatsexamen vo](#), en ook op [Examenblad.nl](#).

2 EXAMENPROGRAMMA

Het examenprogramma is verdeeld in domeinen en subdomeinen. De beschrijving van de (sub)domeinen en het vereiste niveau staat in [Bijlage 1](#).

In onderstaande tabel geeft een 'ja' aan in welk examen een (sub)domein getoetst wordt.

Tabel 1 verdeling van domeinen en subdomeinen over de verschillende examens

domein	subdomein	centraal examen	schriftelijk college-examen	mondeling college-examen
A. leesvaardigheid		ja	nee	nee
B. kijk- en luistervaardigheid		nee	nee	ja
C. gespreksvaardigheid	gesprekken voeren	nee	nee	ja
gespreksvaardigheid	spreken	nee	nee	ja
D. schrijfvaardigheid	taalvaardigheden	nee	ja	nee
E. literatuur	literaire ontwikkeling	nee	nee	ja

3 CENTRAAL EXAMEN

Het centraal examen toetst leesvaardigheid (zie [2 Examenprogramma](#) en [Bijlage 1](#)). Dit examen duurt 150 minuten.

Je krijgt teksten te lezen waarover je vragen moet beantwoorden. Er zijn meerkeuzevragen en open vragen. Beantwoord een open vraag altijd in het Nederlands, behalve als het anders is aangegeven.

4 COLLEGE-EXAMEN

4.1 SCHRIFTELIJK COLLEGE-EXAMEN

Het schriftelijk college-examen toetst schrijfvaardigheid (zie [2 Examenprogramma](#) en [Bijlage 1](#)). Voor schrijfvaardigheid krijg je de cijfer a, met wegingsfactor 0,3. De duur van dit examen is 120 minuten.

Je krijgt een of meer schrijfoopdrachten. Voorbeelden van opdrachten zijn: schrijf een informele e-mail, een bijdrage aan een blog, een commentaar op een forum, een verslag van een gebeurtenis, een berichtje aan een collega.

Voor de schrijfoopdracht(en) wordt verwacht dat er in blokletters of met schrijfletters wordt geschreven.

Bij de beoordeling van de schrijfoopdracht wordt gelet op: inhoud, grammaticale correctheid, spelling/layout/interpunctie, woordgebruik en coherentie. Bovendien wordt gelet op het aantal woorden. Het minimum aantal te gebruiken woorden bij de schrijfoopdracht is 200.

4.2 MONDELING COLLEGE-EXAMEN

Bij het mondeling college-examen worden spreek- en gespreksvaardigheid, kijk- en luistervaardigheid en literatuur getoetst (zie [2 Examenprogramma](#) en [Bijlage 1](#)). Dit examen bestaat uit drie onderdelen: een presentatie, een gesprek naar aanleiding van een casus en een gesprek over literatuur. Voor de presentatie en het gesprek over de casus samen krijg je de cijfer b, en voor het onderdeel literatuur krijg je de cijfer c. Het mondeling college-examen (exclusief de voorbereiding van de casus) duurt in totaal 25 minuten.

Op de site van DUO staan onder het kopje 'Ook mondeling examen doen' [informatiefilmpjes](#) waarin getoond wordt hoe een mondeling college-examen verloopt.

Vorbereiding casus

Voorafgaand aan het mondeling examen krijg je 20 minuten tijd om je gesprek voor te bereiden aan de hand van een casus (een tekst en/of afbeelding) die je in het voorbereidingslokaal ontvangt. Je mag aantekeningen maken. Deze aantekeningen mag je bij het gesprek als hulpmiddel gebruiken.

Presentatie (eerste deel van de cijfer b)

Het examen begint met jouw presentatie in het Russisch over een van tevoren (thuis of op school) voorbereid onderwerp. Je maakt hierbij gebruik van een door jou gemaakte poster. Dit onderdeel duurt 5 minuten. In [Bijlage 2](#) staat meer informatie over de presentatie.

Gesprek naar aanleiding van de casus (tweede deel van de cijfer b)

Daarna voer je een gesprek in het Russisch (10 minuten) over de casus die bestudeerd is in het voorbereidingslokaal. Er wordt van je verwacht dat je de gestelde vragen begrijpt, daarop reageert en actief deelneemt aan het gesprek.

De examinerator kan je vragen om een stukje tekst voor te lezen; de uitspraak kan worden meegewogen bij de beoordeling van gespreksvaardigheid.

Het onderdeel luistervaardigheid wordt beoordeeld tijdens het gesprek.

Bespreking literatuur

In het derde deel van dit mondeling college-examen wordt je kennis van de literatuur getoetst aan de hand van je ingestuurde literaturoossier. In [Bijlage 3](#) staan de voorwaarden waaraan dit literaturoossier moet voldoen.

Bij dit deel van het examen mag je kiezen of je het in het Russisch of in het Nederlands wilt doen. De bespreking duurt 10 minuten. Vragen die gesteld worden over de gelezen werken kunnen betrekking hebben op:

- auteur
- genre
- inhoud
- structuur
- titel (eventueel ondertitel), motto, thema, plaats van handeling, tijd en ruimte en personages
- rijm, metrum, beeldspraak in de gedichten

- leeservaringen: je moet beargumenteerd verslag kunnen uitbrengen van je mening, gevoelens en ideeën over de gelezen werken

Tabel 2 overzicht van het mondeling college-examen

opdracht	taal	tijdsduur	deelcijfer	wegingsfactor
bestuderen van de casus in het voorbereidingslokaal		20 minuten		
presentatie en gesprek naar aanleiding van de casus	Russisch	5 minuten (presentatie) 10 minuten (gesprek)	b	weging: 0,4
bespreking literatuur	Russisch of Nederlands	10 minuten	c	weging: 0,3

5 BEREKENING EINDCIJFER

Het eindcijfer is het gemiddelde van het cijfer voor het centraal examen en het cijfer voor het college-examen.

Eindcijfer: (cijfer centraal examen + cijfer college-examen) gedeeld door 2, afgerond op een heel getal.

Het cijfer voor het college-examen wordt berekend door elk van de deelcijfers te vermenigvuldigen met de bijbehorende wegingsfactor, de resultaten bij elkaar op te tellen en de uitkomst vervolgens af te ronden op 1 decimaal.

Cijfer college-examen: (0,3 keer deelcijfer a + 0,4 keer deelcijfer b + 0,3 keer deelcijfer c), afgerond op 1 decimaal.

BIJLAGE 1 BESCHRIJVING EXAMENSTOF

DOMEIN A: LEESVAARDIGHEID

Bij het lezen van een tekst in het Russisch kun je:

- aangeven wat voor een tekst het is;
- relevante informatie opzoeken;
- de belangrijkste informatie eruit halen;
- aangeven hoe de tekst is opgebouwd;
- verbanden tussen teksten of tekstdelen aangeven en conclusies trekken;
- details begrijpen;
- kennis van land en samenleving gebruiken om teksten te begrijpen;
- strategieën gebruiken om een onbekende formulering te begrijpen;
- de bedoeling, de opvatting of het gevoel van de auteur begrijpen.

DOMEIN B: KIJK- EN LUISTERVAARDIGHEID

Tijdens een gesprek in het Russisch kun je:

- vragen begrijpen die gesteld worden;
- informatie begrijpen die gegeven wordt;
- strategieën toepassen om je gesprekspartner (beter) te begrijpen;
- conclusies trekken met betrekking tot bedoelingen, opvattingen en gevoelens van je gesprekspartner;
- anticiperen op het meest waarschijnlijke vervolg van het gesprek;
- strategieën gebruiken om een onbekende formulering te begrijpen;
- de woorden van je gesprekspartner gebruiken in jouw reacties;
- kennis van land en samenleving gebruiken om je gesprekspartner te begrijpen.

DOMEIN C: GESPREKVAARDIGHEID

Subdomein: Gesprekken voeren

Tijdens een gesprek in het Russisch kun je:

- adequaat reageren;
- informatie vragen en geven;
- je mening en gevoelens uiten en deze met argumenten ondersteunen;
- zaken, personen en situaties beschrijven;
- strategieën toepassen om het gesprek gaande te houden;
- je taalgebruik, toon en houding aanpassen aan je gesprekspartner en het doel van de communicatie;
- strategieën gebruiken om een formulering te vinden voor woorden of uitdrukkingen die je niet kent.

Subdomein: Spreken (presentatie)

Je kunt mondeling in het Russisch:

- informatie die je verzameld hebt, presenteren en daarbij rekening houden met doel en publiek;
- zaken, personen en situaties beschrijven;
- standpunten en argumenten verwoorden.

DOMEIN D: SCHRIJFVAARDIGHEID

Subdomein: Taalvaardigheden

Je kunt schriftelijk in het Russisch:

- adequaat communiceren met anderen;
- informatie vragen en geven;
- je mening en gevoelens uiten en vragen naar die van anderen;
- zaken, personen en situaties beschrijven;
- standpunten en argumenten formuleren;
- informatie gebruiken uit gegeven bronnen;
- adequaat informatie uit een woordenboek gebruiken.

DOMEIN E: LITERATUUR

Subdomein: Literaire ontwikkeling

Je kunt een gesprek voeren over jouw leeservaringen aan de hand van literaire werken geschreven in het Russisch. Je kunt uitleggen wat jouw ideeën zijn over een werk en je mening geven.

Je kunt vertellen over de auteur, het genre, de inhoud, de structuur, de titel, het motto, het thema, de personages, de plaats en tijd van handeling.

Bij gedichten kun je vertellen over inhoud, rijm, metrum, en beeldspraak.

Een uitgebreide beschrijving van de examenstof staat in de [syllabus](#) op [Examenblad.nl](#).

VEREIST NIVEAU TAALBEHEERSING RUSSISCH HAVO:

Domein A leesvaardigheid: B1-

Domein B kijk- en luistervaardigheid: A2

Domein C gespreksvaardigheid: A2

Domein D schrijfvaardigheid: A2

Beschrijving niveaus: Europees Referentie Kader, [ERK.nl](#)

BIJLAGE 2 PRESENTATIE

Het mondeling examen begint met jouw posterpresentatie. Je houdt een presentatie in het Russisch. De presentatie met eventuele vragen duurt maximaal 5 minuten (3 tot 4 minuten presenteren en 1 minuut vragen).

ONDERWERP

Je bent vrij in je keuze, maar het onderwerp moet wel een directe relatie hebben met het Russische taalgebied. Bijvoorbeeld: Tsjajkovski, Russisch ballet, Nieuwjaar in Rusland. Je kunt er ook voor kiezen om een boek of een schrijver van je lijst als onderwerp te nemen.

Let erop dat de diepgang van het onderwerp overeenkomt met havo-niveau.

POSTER

Minimaal A3-formaat. Op de poster staan een titel, illustraties en weinig tekst (maximaal 10 trefwoorden). Je mag geen powerpointpresentatie gebruiken.

Er is een uitzondering voor vso-leerlingen. Zij mogen voor de presentatie bij de moderne vreemde talen wél gebruik maken van een digitale presentatiemethode. Er mag slechts één afbeelding (slide) worden getoond, vergelijkbaar met een papieren poster.

Voorwaarde is dat de school de beschikking heeft over voldoende middelen om dit te faciliteren.

PRESENTATIE

Je houdt de presentatie aan de hand van de poster. Je mag geen aantekeningen gebruiken.

BEOORDELING

De presentatie wordt beoordeeld op thema en niveau, opbouw (introductie, hoofdelementen, argumentatie, afsluiting), taalgebruik (grammaticale correctheid, woordenschat, uitspraak), de beantwoording van eventuele vragen en algemene presentatievaardigheden.

BIJLAGE 3 LITERATUURDOSSIER

SAMENSTELLEN LITERATUURDOSSIER

- Kies acht werken uit de keuzelijst ([Bijlage 5](#)).
 - drie prozawerken
 - vijf gedichten
- Het moet gaan om volledige en oorspronkelijk Russischtalige literaire werken. Prozawerken en gedichten worden in het origineel gelezen, waarbij een vertaling geraadpleegd mag worden.
- Zorg voor variatie:
 - de lijst moet een gevarieerd beeld opleveren van de literatuur in de periode 1790 tot nu
 - niet meer dan één prozawerk van dezelfde auteur
 - niet meer dan één gedicht van dezelfde auteur
 - één prozawerk en één gedicht van dezelfde auteur is toegestaan
 - heel korte verhalen van enkele bladzijden tellen niet als één literair prozawerk. In een dergelijk geval lees je meerdere heel korte verhalen van één schrijver

Op je lijst vermeld je eerst de prozawerken en daarna de gedichten. Per literair werk vermeld je:

- de schrijver
- de titel
- het jaar van eerste publicatie
- het aantal bladzijden

De literaire werken dienen in chronologische volgorde te worden vermeld. Ga hierbij uit van het eerste jaar van publicatie.

Je maakt per gelezen prozawerk een samenvatting van minimaal 10 tot maximaal 16 regels in het Russisch of in het Nederlands.

Gebruik het voorblad ([Bijlage 4](#)) voor het noteren van jouw gegevens.

Neem voor jezelf de lijst met gelezen werken, de samenvattingen van de boeken en (indien van toepassing) de uitgeprinte teksten van de gedichten mee naar het examen.

OPSTUREN LITERATUURDOSSIER

Je stuurt op papier in tweevoud vóór 1 april 2023:

- het voorblad
- de lijst met gelezen werken
- de samenvattingen van de prozawerken
- de teksten van de gekozen gedichten

naar:

DUO staatsexamens vo
Postbus 30158
9700 LK Groningen

Neem contact op met [DUO](#) als je na drie weken nog geen ontvangstbevestiging hebt ontvangen. Kandidaten die geen literatuurdoossier hebben opgestuurd, worden voor dit vak niet opgeroepen voor het mondeling examen.

Bovenstaande regeling geldt alleen voor reguliere staatsexamenkandidaten. Kandidaten uit het vso sturen het literatuurdoossier niet op, maar hebben het wel op school klaarliggen, uiterlijk op 1 april.

Je mag na het opsturen van het literatuurdoossier één werk vervangen door een ander werk. Dit kan alleen op voorwaarde dat je het gewijzigde literatuurdoossier op de dag van het examen uiterlijk om 9.30 uur in tweevoud inlevert bij het secretariaat.

Wie geen gewijzigd literatuurdoossier inlevert, wordt geëxamineerd aan de hand van het literatuurdoossier dat vóór 1 april is opgestuurd.

BIJLAGE 4 VOORBLAD

Literaturoordossier
Russische taal en literatuur
staatsexamen havo
(inzenden vóór 1 april 2023)

Persoonsgegevens

Voornaam en achternaam:

Examen Dienst (ED)-nummer:

BIJLAGE 5 KEUZELIJST

De werken in de tabel hieronder zijn een garantie voor een lijst met voldoende literair gehalte. Je bent verplicht eruit te kiezen.

Tabel 3 PROZA

Schrijver	Titel	Eerste jaar van publicatie	Voor het laatst mogelijk in examenjaar
Карамзин, Н.М.	Бедная Лиза	1792	
Пушкин, А.С.	Выстрел	1830	
Пушкин, А.С.	Метель	1830	
Пушкин, А.С.	Пиковая дама	1834	
Гоголь, Н.В.	Ночь перед Рождеством	1832	
Гоголь, Н.В.	Нос	1833	
Гоголь, Н.В.	Шинель	1840	
Лермонтов, М.Ю.	Герой нашего времени (of een deel, bijv. Бэла)	1840	
Тургенев, И.С.	Муму	1852	
Тургенев, И.С.	Первая любовь	1860	
Тургенев, И.С.	Накануне	1860	
Гончаров И.А.	Обломов	1859	
Достоевский, Ф.М.	Преступление и наказание	1876	
Толстой, Л.Н.	Анна Каренина	1877	
Толстой, Л.Н.	После бала (telt als 19e eeuws proza)	1903	
Чехов, А.П.	О вреде табака	1866	
Чехов, А.П.	Шуточка	1886	
Чехов, А.П.	Дама с собачкой	1899	
Гаршин, В.М.	Красный цветок	1883	
Сологуб, Ф.К.	Баранчик	1904	
Бабель, И. Э.	История моей голубятни	1924	
Бабель, И. Э.	Как это делалось в Одессе	1925	
Булгаков, М.А.	Записки юного врача	1925-1926	
Булгаков, М.А.	Морфий	1927	
Булгаков, М.А.	Мастер и Маргарита	1940	

Schrijver	Titel	Eerste jaar van publicatie	Voor het laatst mogelijk in examenjaar
Зощенко, М.М.	3 van de volgende korte verhalen: История болезни; Собачий нюх; Аристократка; Кочерга; Баня; Лимонад.	1923-1940	
Газданов, Г. И.	Товарищ Брак	1927	
Набоков, В.В.	Сказка	1929	
Хармс, Д. И.	Случаи (bundel van 31 korte verhalen)	1934 – 1936	
Платонов, А. П.	В прекрасном и яростном мире	1941	
Платонов, А. П.	Возвращение	1946	
Шаламов, В.Т.	По снегу; Шерри Бренди; Стланик; Шоковая терапия (vier korte verhalen)	1956-1960	
Гроссман, В.С.	Жизнь и судьба	1959	
Солженицын, А. И.	Правая кисть	1960	
Солженицын, А. И.	Один день Ивана Денисовича	1961	
Казаков, Ю.П.	Запах хлеба	1961	
Даниил Синявский / Абрам Терц	Пхенц	1967	
Бродский, И.А.	Полторы комнаты	1985	
Довлатов, С.Д.	Заповедник	1983	
Довлатов, С.Д.	Чемодан	1986	
Толстая, Т.Н.	Поэт и муза	1986	
Рубина, Д.И.	Любка	1987	
Маканин, В.С.	Андеграунд, или Герой нашего времени	1999	
Иванов, А.В.	Географ пропил глобус	2003	
Сорокин, В.Г.	День опричника	2006	
Иванов, А.В.	Ненастье	2015	
Улицкая, Л.Е.	Зелёный шатёр	2010	
Шишкин, М.П.	Письмовник	2010	
Яхина, Г.Ш.	Зулейха открывает глаза	2015	

Tabel 4 GEDICHTEN

Schrijver	Titel	Jaar van eerste publicatie	Voor het laatst mogelijk in examenjaar
Пушкин, А.С.	К***	1825	
Пушкин, А.С.	Я вас любил	1829	
Пушкин, А.С.	Медный всадник (поэма/ verhalend gedicht)	1833	
Пушкин, А.С.	Осень	1833	
Пушкин, А.С.	Пора, мой друг, пора! покоя сердце просит	1834	
Лермонтов, М.Ю.	Парус	1832	
Лермонтов, М.Ю.	И скучно и грустно	1840	
Лермонтов, М.Ю.	Сон (В полдневный жар в долине Дагестана)	1841	
Фет, А.А.	Буря на небе вечернем	1842	
Фет, А.А.	Шёпот, робкое дыханье	1850	
Тютчев, Ф.И.	Последняя любовь	1854	
Тютчев, Ф.И.	Умом Россию не понять	1866	
Бальмонт, К.Д.	Чёлн томленья	1894	
Бальмонт, К.Д.	Воспоминания о вечере в Амстердаме	1899	
Блок, А.А.	Ночь, улица, фонарь, аптека	1912	
Блок, А.А.	Двенадцать	1918	
Гумилёв, Н. С.	Жираф	1908	
Есенин, С.А.	Отговорила роща золотая	1924	
Есенин, С.А.	Клён ты мой опавший	1925	
Пастернак, Б.Л.	Зимняя ночь (Мело, мело по всей земле)	1946	
Пастернак, Б.Л.	Гамлет	1946	
Пастернак, Б.Л.	Снег идёт	1957	
Пастернак, Б.Л.	Нобелевская премия	1959	
Ахматова, А.А.	Сжала руки под тёмной вуалью	1911	
Ахматова, А.А.	Настоящую нежность	1913	
Ахматова, А.А.	Последний тост	1934	

Schrijver	Titel	Jaar van eerste publicatie	Voor het laatst mogelijk in examenjaar
Ахматова, А.А.	Приговор	1939	
Мандельштам, О.Э.	Я вернулся в мой город, знакомый до слёз	1930	
Мандельштам, О.Э.	Я пью за военные астры	1931	
Мандельштам, О.Э.	Мы живём, под собою не чуя страны	1933	
Маяковский, В.В.	Вот так я сделался собакой	1915	
Маяковский, В.В.	Лиличка!	1916	
Маяковский, В.В.	Лунная ночь	1916	
Маяковский, В.В.	Последняя петербургская сказка	1916	
Хлебников, В.В.	Заклятие смехом	1909	
Хлебников, В.В.	Кузнечик	1909	
Хлебников, В.В.	Я и Россия	1921	
Цветаева, М.И.	Моим стихам, написанным так рано	1913	
Цветаева, М.И.	Ты, меня любивший фальшью	1923	
Цветаева, М.И.	Тоска по родине	1934	
Цветаева, М.И.	Читатели газет	1935	
Сатуновский, Я.А.	Вчера, опаздывая на работу	1939	
Сатуновский, Я.А.	Хорошенькая официанточка	1943-44	
Окуджава, Б.Ш.	Песенка о бумажном солдатики	1959	
Бродский, И.А.	Я обнял эти плечи	1962	
Пригов, Д.А.	Когда здесь на посту стоит Милицанер	1976	
Пригов, Д.А.	Орёл над землёй пролетает	1978	
Рыжий, Б.Б.	Ода	1997	
Рыжий, Б.Б.	Я тебе привезу из Голландии Lego	2000	

COLLEGE VOOR TOETSEN EN EXAMENS

Het College voor Toetsen en Examens is namens de overheid verantwoordelijk voor de kwaliteit en het niveau van de centrale examens en toetsen in Nederland. Het heeft verschillende examens en toetsen onder zijn hoede.

[cvte.nl](https://www.cvte.nl)

SAMEN BOUWEN WE AAN GOEDE TOETSEN EN EXAMENS

 Centrale Eindtoets primair onderwijs: de eindtoets die de overheid aanbiedt aan leerlingen uit groep 8. De uitkomst is een advies voor het best passende brugklatype. [Centraleeindtoetspo.nl](https://www.centraleeindtoetspo.nl)

 Centrale examens voortgezet onderwijs: het centrale deel van de eindexamens vmbo, havo of vwo. Het diploma geeft toegang tot passend vervolgonderwijs. [Examenblad.nl](https://www.Examenblad.nl)

 Staatsexamens voortgezet onderwijs: examens voor iedereen die individueel of op vso-scholen niet in staat is via het regulier voortgezet onderwijs examen af te leggen. [Staatsexamensvo.nl](https://www.Staatsexamensvo.nl)

 Centrale examens middelbaar beroeps- onderwijs: centrale examens Nederlandse taal en Engels voor studenten in het mbo. De uitkomst is onderdeel van het mbo-diploma. [Examenbladmbo.nl](https://www.Examenbladmbo.nl)

 Staatsexamens Nederlands als tweede taal: examens Nederlandse taal voor iedereen die Nederlands niet als moedertaal heeft. Het diploma toont aan dat het Nederlands voldoende is voor werk of opleiding. [Staatsexamensntz.nl](https://www.Staatsexamensntz.nl)